

Tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, pozityviosios tėvystės suvokimas

Sigita Burvytė

Lietuvos edukologijos universitetas, Socialinės edukacijos fakultetas, Socialinio ugdymo katedra, Studentų g. 39, 08106 Vilnius, sigita.burvyte@leu.lt

Anotacija. Straipsnyje pateikta mokslinės literatūros analizė bei mokslininkų įžvalgos tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, pozityviosios tėvystės suvokimo tema. Pozityviosios tėvystės tema plačiau yra analizuojama užsienio literatūroje (Coste, 2009; Sanders, 2010; Durran, 2012; Faber ir Mazlish, 2012; Dreikurs ir Solts, 2012 ir kt.). Tyrimas vyko 2016 m. vasario 17 d. – kovo 10 d. Vilniaus miesto lopšelyje-darželyje „O“ (toliau – l./d. „X“) atlikta 110 tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, anketinė apklausa. Tyrimo vieta pasirinkta institucija, su kuria bendradarbiaujama jau 5 metus, vykdant tėvų ir pedagogų švietimą vaikų ugdymo klausimais pozityviosios tėvystės kontekste. Tyrimo rezultatų analizė atskleidė tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, „pozityviosios tėvystės“ suvokimą. Apibendrinus tyrimų rezultatus išryškėjo tiriamųjų principinės nuostatos, kurios atsiskleidė per tiriamųjų savo vaiko suvokimą. Daugelis tiriamųjų savo vaiką įvardija kaip sunkų (20 proc.), paklusnų (19 proc.) ir laimingą (17 proc.). Taip pat buvo pastebėtas statistiškai patikimas rezultatas tarp to, kaip tėvai apibūdina savo vaiką, ir tarp toleruojamo vaiko elgesio. Tyrimo duomenys atskleidė, jog daugelis tėvų semiasi žinių ir patirties vaikų ugdymo klausimais iš savo tėvų patirties ar informacijos ieško savarankiškai ir tik nedidelė dalis tėvų – iš specialistų (psichologų, socialinių pedagogų ir kt.).

Esminiai žodžiai: ikimokyklinio amžiaus vaikas, pozityvioji tėvystė, ugdymas, tėvai ir kiti ugdytojai, vaikai, šeima.

Įvadas

Temos aktualumas ir naujumas. Vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių vaiko tapimą asmenybe, yra šeima. Šeima jau nuo XX a. yra traktuojama kaip valstybės ir visuomenės

pagrindas, formuojantis asmenybę. Valstybinėje šeimos politikos koncepcijoje (*Žin.*, 2008, Nr. X1-569) yra numatomos šeimos funkcijos, kurios yra atliekamos asmens gyvenime: *asmenų bendruomenės kūrimas, prokreacija, ugdymas ir socializacija, globa ir rekreacija, namų ūkio kūrimas*. Plačiau analizuojant ugdymo funkciją, šeima vaikui perteikia kultūrą ir vertybes, elgesio normas, pirmines žinias, ugdo pažinimo ir bendravimo įgūdžius, užtikrina vaiko gabumų atskleidimą ir galimybes juos įgyvendinti, ugdo asmens lytinę tapatybę (vyro ir moters vaidmens šeimoje ir visuomenėje pažinimą), savimonę. Tačiau pastaruoju metu vis dažniau yra pastebima, jog spartėjantis gyvenimo tempas, ryškėjantys socialiniai bei ekonominiai pokyčiai turi įtakos tiek šeimai, tiek jos vykdomoms funkcijoms, taip pat ir vaikų ugdymo procesui.

Pozityviosios tėvystės tema plačiau yra analizuojama užsienio literatūroje (Coste, 2009; Sanders, 2010; Durran, 2010; Faber ir Mazlish, 2012; Dreikurs ir Solts, 2012 ir kt.). Lietuvos mokslininkai S. Burvytė (2012, 2013), K. Ralys (2012), R. Ilgūnienė (2012), N. Liobikienė (2012) ir kiti, pratęsdami Lietuvos šeimotyriminkų V. Aramavičiūtės (1978), Z. Bajoriūno (2004), J. V. Uzdilos (2001), K. Miškinio (2003), L. Rupšienės (2001) ir kitų mokslininkų tyrimus, domisi vaikų ugdymu šeimoje, analizuoja šeimoje vykstančius procesus ir vaiko ugdymą šeimoje, pastebi, jog pastarųjų metų pokyčiai reikalauja daug platesnio ir įvairesnio pasirengimo tėvystei / motinystei, nes žmogaus raidos etape – vaikystėje – padedamas pagrindas tolesnei raidai ir ugdymuisi. Valstybės institucijos, atsakingos už šeimos politikos gerinimą, šį pokytį taip pat pastebi ir pradeda skirti daugiau dėmesio pozityviajai tėvystei kaip vienai iš galimų alternatyvų, suteikiančių tėvams galimybę prisitaikyti prie kintančio vaikų ugdymo proceso.

Pasak N. Liobikienės (2012), pozityviają tėvystę reikia ugdyti – suteikti tėvams žinių apie vaiko poreikius, vystymąsi bei padėti įsisavinti reikalingus gebėjimus bei svarbias metodikas vaiko ugdymui. Lietuvoje 2012 m. buvo išleistas įpareigojimas tėvams išklaudyti bendravimo su vaiku tobulinimo kursas (*Valstybės žinios*, 2012, 146-7530), kuriuos teismas įpareigoja išklaudyti už Lietuvos Respublikos administracinių teisių pažeidimų kodekso (*Valstybės žinios*, 1985, 1-1) 181 straipsnyje numatytus pažeidimus. Šiuo įpareigojimu siekiama tėvams suteikti žinių apie pozityviają tėvystę, stiprinti jų socialinius ir bendravimo su vaikais įgūdžius. Tačiau svarbu yra tai, kad tėvai pozityviają tėvystę pradėtų taikyti asmeniškai jau nuo pat kūdikio gimimo, ne tuomet, kai teismas įpareigoja iškilus tam tikroms problemoms. Nors problemos ir yra išsprendžiamos, tačiau jos palieka neigiamą žymę vaiko asmenybėje.

Nemažai Lietuvos mokslininkų (Karmaza, Grigutyte ir Karmazė, 2007; Burvytė ir Ralys, 2012; Rimkienė ir Liobikienė, 2012; Uzdila, 2001 ir kt.) tyrinėja vaikų ugdymą šeimoje įvairiais aspektais, bet detalesnės tyrimo duomenų analizės ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo tematika pozityviosios tėvystės kontekste nebuvo atlikta. Šiuo tyrimu bus atskleistas ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas pozityviosios tėvystės kontekste.

Darbo problema. XXI a. pasikeitus visuomenei, spartėjant gyvenimo tempui, kuriantis naujoms technologijoms, kintant ekonominei ir socialinei situacijai, kito ir šei-

mos padėtis bei vaikų ugdymo(si) situacija šeimoje. Nors šeima ir išliko visuomenės ir valstybės pagrindu, tačiau vykstantys procesai visuomenės santykių plotmėje tiesiogiai veikia šeimą ir vaikų ugdymą šeimoje – dėl didelio darbo tempo ir užimtumo tėvai vis mažiau laiko ir asmeninio savo dėmesio skiria vaikams. Dažnu atveju į vaikus pradeda kreipti dėmesį tik tada, kai jie susiduria su sunkumais ar elgesio problemomis, kurios jau yra įsisenėjusios ir sunkiai pasiduoda korekcijai. Jeigu tėvai turėtų žinių ir tinkamai užsiimtų su savo vaikais nuo pat gimimo, tada užkirstų kelią galimoms problemoms ateityje ir ugdydami vaikus neleistų įsisenėti elgesio problemoms, o imtųsi koreguoti netinkamą elgesį, kai problemos tik atsiranda. Šitaip vaikai išvengtų netinkamo elgesio modelio įsitvirtinimo asmenybės struktūroje ir sunkumų gyvenime. Netinkamai ugdant vaikus imliaisiais vaikų raidos periodais (t. y. iki 6 metų), kai formuojasi asmenybės gyvensenos stilius, elgesio modeliai, jiems yra leidžiama įgyti netinkamus elgesio įgūdžius, kurie vėliau sunkina vaikų ir aplinkinių gyvenimą. Tad tėvai vaikų ugdymu turėtų susidomėti jau ankstyvojoje vaikystėje, skirdami ypatingą dėmesį vaikų poreikiams (fiziniais, emociniais, socialiniais ir kt.) bei pozityviai juos atliepdami.

Tyrimo objektas – tėvų pozityviosios tėvystės suvokimas.

Darbo tikslas – atskleisti tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, pozityviosios tėvystės suvokimą.

Tiksliui pasiekti išsikelti šie klausimai:

- Koks – tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, pozityviosios tėvystės suvokimas?
- Kokiais tėvais save laikote?
- Kaip apibūdintumėte savo vaiką?
- Kokį vaiko elgesį toleruojate?
- Iš ko semiatės žinių ir patirties vaikų ugdymo klausimais?

1. Pozityviosios tėvystės ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme teorinė apžvalga

Ikimokykliniame amžiuje vaikų ugdymas užima ypatingą vietą. Pasak edukologijos srities atstovų (Burvytė, 2012, 2013); psichologų (Karmaza et al., 2007; Žukauskienė, 2012 ir kt.), vaikų ugdymas turėtų būti orientuotas į vaiko raidai reikalingų sąlygų sudarymą. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme (imliaisiais raidos periodais) yra svarbu, kad tėvai ir kiti ugdytojai sudarytų vaikams galimybę harmoningai ugdyti savo asmenybę, taikydami pozityvius auklėjimo metodus. Pagrindinė problema, kad ne visuomet tėvai žino ir sugeba pritaikyti pozityviosios tėvystės principus kasdienėse vaikų ugdymo situacijose, dažnu atveju reikalinga specialistų pagalba.

1.1. Tėvystės ir pozityviosios tėvystės samprata

Šiame darbe pozityvioji tėvystė bus grindžiama B. Coste'o (2009) apibrėžimu, įvardijančiu ją kaip vaikų auginimo filosofiją, kuri koncentruojasi į vaiko galimybių, stiprybių ir gebėjimų ugdymą, kad užaugęs jis gebėtų visiškai save realizuoti.

Pozityviosios tėvystės apraiškos Lietuvoje ir pasaulyje

Pozityviosios tėvystės apraiškos daug plačiau žinomos pasaulyje nei Lietuvoje. Lietuvoje tai dar naujas vaikų auklėjimo būdas, tačiau jau tyrinėjamas, išleidžiamos metodikos, kuriami interneto portalai, vedami kursai tėvams, organizuojamos konferencijos ir kuriamos pozityviosios tėvystės ugdymo tradicijos. Švietimo atstovai Lietuvoje apie pozityviosios tėvystės svarbą oficialiai pradėjo kalbėti tik 2008 m. pabaigoje, kai Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija suorganizavo pozityviajai tėvystei skirtą tarptautinę konferenciją „Mikro- ir makroaplinkos įtaka pozityviosios tėvystės raiškai: geroji praktika, tarptautinė patirtis“. Konferencijoje Lietuvos, Norvegijos, Olandijos specialistai diskutavo, kaip sudaryti palankias sąlygas vaikams auginančioms šeimoms, padėti joms įveikti sunkumus, kaip sparčiai besikeičiančioje visuomenėje stiprinti teigiamą požiūrį į šeimą, skatinti pozityviosios tėvystės raišką¹. Kita tarptautinė konferencija buvo surengta Lietuvos Respublikos Seime 2011 m. ir skirta paminėti Tarptautinei vaikų gynimo dienai – „Atsakingos tėvystės raiška XXI amžiaus visuomenės kontekste“. Konferencijos metu buvo pristatyta Lietuvos ir užsienio geroji patirtis, aptariamas įvairių socialinių, ekonominių ir kultūrinių veiksnių poveikis vaiko auklėjimui ir ugdymui šeimoje². 2013 m. Lietuvos Respublikos Seime surengtoje tarptautinėje konferencijoje „Vaiko teisių konvencija: prietarais pagrįstos baimės“, atstovė iš Švedijos K. Marklund (2013) pabrėžė, jog sprendžiant šeimoje išskylančias problemas reikia raginti tėvus skatinti pozityvų vaikų elgesį. Pasak K. Marklund (2013), su vaikais svarbu dirbti dar vaikystėje, nes vėliau tai tampa dideliu iššūkiu šeimai bei valstybei³. Per šešerius metus surengta daugybė respublikinio lygmens konferencijų (pvz.: „Pozityvaus ugdymo skatinimas ikimokyklinėse institucijose“, „Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas taikant pozityvius ugdymo metodus“, „Pozityvi tėvystė“ ir kt.), skirtų pozityviosios tėvystės raiškai Lietuvoje analizuoti.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, bendradarbiaudama su laikinosios globos namais „Atsigręžk į vaikus“, 2010 m. išleido „Pozityvios tėvystės įgūdžių ugdymo pratybas“, 2011 m. – „Pozityvios tėvystės ABC“. Visuomeninė organi-

¹ *Mikro- ir makroaplinkos įtaka pozityviosios tėvystės raiškai: geroji praktika, tarptautinė patirtis: Tarptautinė konferencija, skirta pozityviai tėvystei.* (2008). Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/lt/naujienos/pranesimai-spaudai/archive/p1990/vilniuje-vyks-tarptautine-bhf1.html>.

² *Atsakingos tėvystės raiška XXI amžiaus visuomenės kontekste: Tarptautinė konferencija.* (2011). Prieiga per internetą: <http://www.lrv.lt/naujienos/ministeriju-naujienos/?nid=8886>.

³ *Vaiko teisių konvencija: Prietarais pagrįstos baimės: Tarptautinė konferencija.* (2013). Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/naujiena/763641/eksperte-is-svedijos-lietuvoje-tevai-turi-buti-raginami-skatinti-pozityvu-vaiku-elgesi>.

zacija „Gelbėkit vaikus“ 2012 m. – „Stiprių santykių tarp tėvų ir vaiko kūrimo vadovą: teigiamas, vaiko teisių nuostatomis pagrįstas požiūris“, 2013 m. viešoji įstaiga „Pagalbos vaikams iniciatyva“, remiama Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, išleido leidinį „Vaikas, gimęs mūsų širdyse: atmintinė globėjams ir įtėviams“ ir kt. Visi šie leidiniai yra laisvai pasiekiami piliečiams, juos galima parsisiųsti elektroniniu formatu nemokamai. Metodikomis gali naudotis ne tik tėvai, globėjai, bet ir kiti specialistai, tiesiogiai dirbantys su šeimomis ir vaikais (socialiniai darbuotojai, socialiniai pedagogai, psichologai ir kt.).

Didelis įnašas į pozityviosios tėvystės skatimą Lietuvoje yra 2008 m. pradėta ilgalaikė socialinė iniciatyva „Augink atsakingai“, kuria siekiama pakeisti tėvų požiūrį į vaikų auklėjimą skatinant bendravimą šeimoje. Ši socialinė iniciatyva buvo Nacionalinės šeimų ugdymo programos ir Šeimų universiteto, kurio tikslas – „padėti Lietuvos tėvams stiprinti tarpusavio santykius, kad jie, jų vaikai ir visa šeima taptų laimingesni“ (Šeimų universitetas), pradžia. Šeimų universitete organizuojami kursai yra paremti atvejo analizės metodika (angl. *case study*), kuomet tėvai analizuoja kasdienės šeimos situacijas (tiek asmeniškai, tiek grupėmis), dalijasi savo patirtimi, nuomonėmis ir taip išmoksta išklausti, suprasti vienas kitą bei tampa vieningesni tiek kaip pora, tiek vaikų auklėjimo procese (Šeimų universitetas). Nuo 2010 m. Lietuvoje veikia ir STEP programa (angl. *Systematic Training for Effective Parenting*) – tai įvairaus amžiaus vaikų tėvams skirta programa, kuria siekiama ugdyti ir tobulinti vaiko auklėjimo įgūdžius, t. y. tėvų mokymų programa. Šios programos teorinis pagrindas yra pagrįstas individualiomis psichologinėmis idėjomis – iš esmės remiamasi R. Dreikusro ir V. Soltz (2012) knyga „Laimingi vaikai: iššūkis tėvams“, kurioje pristatomi svarbiausi pozityviosios tėvystės ir sėkmingo vaikų auklėjimo principai (STEP). Įvairios organizacijos (VšĮ „Vaikų ugdymas“, VšĮ „Bendruomenių kaitos centras“, VšĮ „Pagalbos paaugliams iniciatyva“ ir kt.) taip pat prisideda prie pozityviosios tėvystės sklaidos Lietuvoje ir veda pozityviosios tėvystės užsiėmimus tėvams (globėjams, įtėviams) ir kitiems specialistams, dirbantiems su vaikais. VšĮ „Vaikų ugdymas“ 2016 m. išleido metodinį leidinį „Tėvai vaikams – vaikai tėvams. Atsakinga tėvystė“ tėvams, auginantiems ikimokyklinio amžiaus vaikus, kuriame tėvai ir kiti ugdytojai ras atsakymus į vaikų ugdymo klausimus.

Nors Lietuvoje gan intensyviai nagrinėjama ir skatinama pozityvioji tėvystė, tačiau užsienio šalių sukurtų programų lygis dar nepasiektas. Užsienio šalyse ypač populiarus psichologo Thomo Gordono sukurtas „Pozityviosios tėvystės įgūdžių ugdymas“ (angl. *Parent Effectiveness Training – P.E.T*) programa. Tai viena labiausiai paplitusių programų pasaulyje: ją taiko net 46 valstybės ir gyvuoja jau daugiau nei 50 metų. Programos šalininkų teigimu, ši programa yra unikali tuo, kad tinka skirtingus poreikius turintiems tėvams: tiek auginantiems jaunesniojo amžiaus vaikus, tiek paauglius. Ši programa padeda tėvams mokytis pažinti ir suprasti vaikų bei savo jausmus, ugdyti vaikų atsakomybę, konstruktyviai spręsti šeimoje iškilančius konfliktus, kalbėtis su vaikais taip, kad jie klausytų ir kt. Kita ne mažiau populiarus yra Australijos Kvinslendo universiteto profe-

soriaus Matto Sanderso sukurta „Trigubos P. Pozityviosios tėvystės / pozityvaus vaikų auklėjimo“ (angl. *The Triple P. Positive Parenting Program*) programa. Ši programa yra taikoma 25 valstybėse ir gyvuoja jau daugiau nei 30 metų. Programa yra daugiapakopė, ja siekiama išmokyti tėvus veiksmingesnės tėvystės bei padėti užkirsti kelią vaiko emocinėms bei raidos problemoms. Vykdomi grupiniai ir individualūs užsiėmimai, vedami seminarai tiesiogiai bei internetu. Svarbu pažymėti, jog užsienio šalyse pozityviosios tėvystės užsiėmimai internetu yra plačiai paplitę. Iškilus tam tikroms problemoms tėvai gali tiesiogiai susisiekti su konsultantu, kuris pataria, kaip spręsti iškilusią problemą (pavyzdys – prof. Glenno I. Latham organizuojami mokymai internetu „Pozityvaus vaikų auklėjimo galia“ (angl. „*Power of Positive Parenting*“)).

Prie pozityviosios tėvystės prisidėjo ir Europos Tarybos Ministrų Komitetas. Jis 2008 m. išleido rekomendacijas (*Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija „Dėl pozityvaus vaikų auklėjimo“*, 2008, 19), kuriose pabrėžiamas valdžios institucijų vaidmuo skatinant švietimą pozityvaus auklėjimo ir vaiko teisių klausimais. Strategijoje buvo numatoma, kad valstybės uždraustų fizinės ir psichologiškai žeminančias bausmes, o skatintų saugią, pozityviais metodais sukurtą aplinką, kurioje vaikai galėtų pajusti savo galimybes. Taip pat buvo numatoma, kad valdžia turėtų skatinti iniciatyvas, kurios supažindintų visuomenę su pozityvaus vaikų auklėjimo svarba, inicijuotų ir remtų pozityvaus vaikų auklėjimo programas⁴. Lietuvoje 2012 m., remiantis šiomis rekomendacijomis, buvo išleistas įpareigojimas tėvams išklaudyti bendravimo su vaiku tobulinimo kursus (*Valstybės žinios*, 2012, 146-7530), kuriuos teismas įpareigoja išklaudyti už Lietuvos Respublikos administracinių teisių pažeidimų kodekso (*Valstybės žinios*, 1985, 1-1) 181 straipsnyje numatytus pažeidimus. Šiuo įpareigojimu siekiama tėvams suteikti žinių apie pozityviąją tėvystę, stiprinti jų socialinius ir bendravimo su vaikais įgūdžius⁵.

Apžvelgus užsienio ir Lietuvos patirtį, galima teigti, kad pozityvioji tėvystė Lietuvoje yra dar nauja vaikų ugdymo kryptis. Per pastaruosius šešerius metus ja labiau buvo susidomėta, pradėtos kurti metodikos, organizuojamos konferencijos, kuriami interneto portalai, organizuojamos paskaitos, skatinančios ne tik pristatyti pozityviąją tėvystę, bet ir praktiškai ją išbandyti. Užsienyje jau ilgus metus taikomos dr. T. Gordono sukurta „Pozityviosios tėvystės įgūdžių ugdymo“ ir M. Sanderso „Trigubos P. Pozityviosios tėvystės / pozityvaus vaikų auklėjimo“ programos, vedant užsiėmimus internetu.

⁴ Council of Europe. (2008). *Fizinių bausmių vaikams uždraudimas: klausimai ir atsakymai* (p. 23–27). Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dg3/children/corporalpunishment/pdf/LithuanianQuestionAnswers.pdf>.

⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybė. *Įpareigojimo išklaudyti bendravimo su vaikais tobulinimo kursus vykdymo tvarkos aprašas*. (2012 m. gruodžio 12 d. nutarimas Nr. 1517). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.496CD3CF3111>.

1.2. Vaiko raida pagal psichoanalitinę, psichosocialinę, bihevioristinę ir kitas teorijas pozityviosios tėvystės kontekste

Vaikų ugdymas glaudžiai susijęs su vaiko raidos tarpsniais. Pasak psichologės R. Žukauskienės (2012, 16), raida – tai „besitęsiantis, nuolat vykstantis funkcinių savybių kitimo procesas“, kurio metu vaikas auga ir keičiasi. Ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus ypač svarbu išmanyti raidos procesą. E. Karmaza, N. Grigutyte ir E. G. Karmazė (2007) teigia, kad vaiko raidos išmanymas suteikia papildomų žinių ir idėjų, kaip reikėtų organizuoti auklėjimą, kaip suprasti vaiko elgesio motyvus, kaip įvertinti, ar vaiko raida yra normali. S. Freudas, E. Eriksonas, J. Piaget ir kiti psichologai teigia, kad raida vyksta tam tikromis stadijomis ir kiekvienoje stadijoje žmogui iškyla tam tikrų problemų (raidos krizių), nuo kurių sprendimo priklauso tolesnis asmenybės vystymasis. „Kiekvienoje amžiaus tarpsnių krizėje glūdi dvi galimybės: pirma – įveikti krizę ir tai skatina asmenybės augimą, emocinę brandą; antra – neįveikti krizės ir tai lemia fizinės, psichinės sveikatos, asmenybės integracijos sutrikimus, adaptavimosi sunkumus.“⁶ Vaikai yra nepajėgūs vieni įveikti raidos krizių – jiems reikalinga tėvų ar kitų ugdytojų pagalba. Todėl svarbu, kad tėvai ir kiti ugdytojai turėtų žinių apie vaiko raidą ir sugebėtų atpažinti situacijas bei pasirinkti tinkamą elgesį su vaiku probleminėse vaikų ugdymo situacijose.

Pozityviosios tėvystės šalininkai (Burvytė ir Ralys, 2012), aptardami vaikystės amžiaus iššūkius ugdytojams, teigia, kad „vaikystėje ir jaunystėje reikalinga patirti kuo įvairesnius potyrius, nežalojančius vaiko nei fiziškai, nei morališkai, kurie nesutrikdytų vaiko natūralios emocinės, protinės, fizinės ir socialinės asmenybės raidos. Pagrindinis iššūkis tėvams – sudaryti tam tinkamas sąlygas. Įvairialypiai, pozityvūs amžiaus tarpsnio raidą atitinkantys potyriai suteikia galimybę asmenybei atpažinti naują situaciją bei atitinkamai joje elgtis“ (2012, 30). Tad tėvai privalo atpažinti ir reaguoti į vaiko raidos pokyčius bei atitinkamai keisdami savo ir vaiko elgesį sudaryti tinkamas sąlygas raidos problemoms (raidos krizėms) spręsti. Tėvams žinant psichologinių teorijų (S. Freud – psichoanalitinė vystymosi teorija; E. Eriksono – psichosocialinio vystymosi teorija; J. Piaget – kognityvinio vystymosi teorija; B. Skinnerio – bihevioristinė teorija ir kt.) esmę, galima ją taikyti pozityviam vaikų ugdymui – tinkamai suvokti raidos problemas (raidos krizes) ir sudaryti sąlygas problemoms spręsti. Kalbėdami apie vaiko vystymąsi ir pozityvų ugdymą edukologijos srities atstovai (Burvytė, 2011, 2012, 2013; Ralys, 2012) dažniausiai aptaria psichoanalitinę, psichosocialinę, kognityvinę, bihevioristinę ir sociokultūrinę teorijas. Toliau straipsnyje psichologinės teorijos plačiau aptariamasi remiantis psichologės R. Žukauskienės (2012) įžvalgomis.

Psichoanalitinės teorijos pradininkas buvo Austrijos gydytojas S. Freudas. Mokslininkai išskiria tris gydytojo sukurtas teorijas: topografinę, struktūrinę, genetinę. Aptariant vaiko vystymąsi, artimiausios yra struktūrinė ir genetinė teorijos. Struktūrinė teorija

⁶ Burvytė, S. (2013). Vaikų amžiaus tarpsnių krizės. *Ikimokyklinis.lt: Pažinkime vaikystę*. Prieiga per internetą: <http://www.ikimokyklinis.lt/straipsnis/16106>.

„apibūdina augančio vaiko pažintinį ir adaptacinį vystymąsi“ (Lesinskienė ir Karalienė, 2008, 16). Pagal struktūrinę teoriją S. Freudas išskyrė tris asmenybės sudedamąsias dalis (komponentus): *Id*, *Ego* ir *Superego*. Pasak S. Freudo, *Id* veikia patenkindamas asmenybės poreikius bei pagal malonumo principą, kuris reiškia, jog asmuo nori to, kas malonu ir žavu, ir nori to dabar. *Id* struktūroje kūdikiui sunku palaukti ar visai atsisakyti trokštamą objekto. „Jis lengvai pravirksta, netenka kantrybės, jam gali pasireikšti pykčio priepuoliai, kai jis kuo nors nepatenkintas. Kai kūdikis ko nors nori, jis nori to dabar“ (Žukauskienė, 2012, 51). Kūdikis turi tik *Id* komponentą, *Ego* ir *Superego* išsivysto vėliau. *Ego* komponentas siejamas su realybe, aplinkiniu pasauliu bei vidiniais potraukiais. „*Ego* kontroliuoja potraukius atidedamas, slopindamas ar sulaikydamas juos, kad galėtų realiai pasiekti jų tikslus. Prasidėjus *Ego* raidai, vaikas pamažu sužino, kad egzistuoja ir kiti žmonės, ir kad kai kada tenka palaukti, kol jo norai bus įvykdyti“ (Žukauskienė, 2012, 52). *Ego* skatina vaiką ieškoti kompromisų tarp vidinių norų ir realių galimybių. *Superego* apima siekimus ir draudimus, kurie reguliuoja vaiko gyvenimą. *Superego* raida prasideda 4–5 metais, vaikui pradedant tapatintis su tėvais (Lesinskienė ir Karalienė, 2008). *Superego* asmenybei kelia reikalavimus, parodo kur yra gera, kur bloga, apdovanoja bei baudžia asmenybę. *Id* ir *Superego* konfliktuodami su *Ego* asmenybei padeda atrasti kompromisą, tačiau ne visuomet tai pavyksta, ir asmenybė pradeda naudoti gynybos mechanizmus. Gynyba gali reikštis mintimis ir veiksmais (gali atsirasti tam tikros fobijos, įkyrios mintys, depresija, agresija ir kt.). Trys pagrindiniai gynybos mechanizmai yra regresija, represija ir sublimacija. Vaikystėje išmokus tinkamai taikyti (ne per dažnai) gynybos mechanizmus, jie padeda išspręsti iškilusias problemas ir taip susiformuoja psichologiškai sveika bei stipri asmenybė.

Struktūrinę teoriją papildė genetinė teorija, kuri teigia, jog vaikai bręsdami pereina keletą psychoseksualinės raidos stadijų. Psychoseksualinės raidos stadijos yra išskiriamos pagal tai, „kurios kūno vietos tam tikro amžiaus individų yra malonių pojūčių šaltinis“ (Žukauskienė, 2012, 59). Yra išskiriamos penkios stadijos (oralinė, analinė, falinė, latentinė, genitalinė) ir kiekvienoje stadijoje asmuo patiria tam tikrą potyrį. Potyriai yra ypač svarbūs vaiko bruožų formavimuisi, vyraujančiam elgesiui, įvairių psychopatologijų pasireiškimui (Lesinskienė ir Karalienė, 2008, 17). Neigiami potyriai gali sulėtinti tolesnę raidą, tad tėvai turi pasirūpinti, kad vaikas patirtų kuo daugiau teigiamų, o ne neigiamų potyrių.

Remiantis psichoanalitine Freudo teorija, kyla dvi pagrindinės idėjos: „1. Geriau yra atpažinti, suvokti savo norus, mintis ir baimes, negu jas neigti; 2. Tėvų įtaka yra lemiantis veiksnys formuojantis sveikai asmenybei“ (Žukauskienė, 2012, 54). Pirmoji idėja skatina asmenybę tobulėti įveikiant išskylančius sunkumus. Antroji idėja parodo tėvų vaidmens svarbą vaiko raidoje, tik nuo jos priklauso, kokia asmenybė susiformuos. Psichoanalitinės S. Freudo teorijos išmanymas leidžia geriau suprasti vaiką bei jo poreikius (pvz., tėvai, žinodami, jog kūdikystėje yra susiformavęs tik *Id* asmenybės komponentas, be pykčio, nežalodami vaiko gali atliepti jo poreikius).

Psichosocialinės teorijos pradininkas E. Eriksonas praplėtė S. Freudo psichoanalitinę teoriją pasiūlydamas viso gyvenimo raidos stadijas. Jis išskyrė aštuonias raidos stadijas pabrėždamas, kad kiekvienai iš jų būdingas tam tikras konfliktas (krizė), kurią asmuo turi įveikti (Matulienė, 2012). Asmeniui pavykus pozityviai įveikti krizę, jis sėkmingai gali vystytis toliau, nepavykus įveikti krizės – iškyla tam tikrų problemų ir asmuo negali prisitaikyti prie aplinkos, jam sunkiai sekasi bendrauti su aplinkiniais, tai daro neigiamą įtaką tolesnei raidai. Aprašydamas raidos stadijas E. Eriksonas išskyrė kiekvienos krizės du sprendimus (pvz.: saugumas–nesaugumas; savarankiškumas–gėda ir kt.) ir teigė, kad asmuo turi surasti tarp šių dviejų sprendimų pusiausvyrą, kuri neleidžia asmeniui nuklysti į kraštutinius.

Tėvai, išmanydami šią psichologinę teoriją, supras, kad nėra jokios prasmės vaiko skubinti atlikti tam tikrus uždavinius anksčiau – viskam būdingas optimalus laikas. Išmanydami pirmąsias tris psichosocialinės raidos stadijas (1. Saugumas–nesaugumas (nuo gimimo iki 1 metų); 2. Savarankiškumas–gėda (1–3 metai); 3. Iniciatyvumas–kaltė (3–6 metai)), tėvai gali ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą susieti su socialine aplinka ir padėti pozityviai įveikti iškilusias raidos krizes. Raidos neišmanymas ir pagalbos vaikams nesuteikimas gali destruktvyviai paveikti vaiko raidą bei turėti neigiamos įtakos ugdymo procesui.

Kognityvinė teorija aptaria žmogaus mąstymą kaip aktyvų procesą. Jos atstovai teigia, kad „pažintiniai procesai ir mąstymo raida yra ne tiek pastiprinimo iš aplinkos rezultatas, bet daug priklauso ir nuo kokybiškai tam tikrais amžiaus tarpsniais kintančių vaiko sugebėjimų“ (Lesinskienė ir Karalienė, 2008, 26). Vienas žinomiausių kognityvinės teorijos atstovų, sudariusių raidos stadijų seką, apibūdinančią intelekto raidą, yra J. Piaget. Jis išskyrė keturias pagrindines pažintines raidos stadijas, kurias apima tam tikrą vaiko amžiaus tarpsnį. Kiekvienas tarpsnis atspindi naujus vaiko pažintinius gebėjimus, kurie kiekvienoje stadijoje yra skirtingi. Vienaip mąsto kūdikis, jau visai kitaip – mokyklinio amžiaus vaikas. Jų mąstymo lygiai ir suvokimas skiriasi.

Tėvams, išmanantiems Piaget raidos stadijas, pavyksta lengviau bendrauti su vaiku. Suvokdami, kad kiekvienoje stadijoje vaikų mąstymo būdas skiriasi, jie tinkamai gali atliepti vaiko poreikius bei ugdymo procesą planuoti atsižvelgdami į vaiko sugebėjimus, būdingus tam amžiaus tarpsniui.

Bihevioristinės teorijos atstovai nagrinėja žmogaus elgesį bei aplinkos sąlygas, skatinančias žmogų vienaip ar kitaip pasielgti. Jie kitaip negu psichoanalitinės ir kognityvinės teorijų atstovai „nekūrė žmogaus raidos sampratos, o suformulavo teoriją apie elgesio dėsningumus (dėsningumai gali būti pritaikyti bet kurio amžiaus, bet kuriam individui)“ (Žukauskienė, 2012, 90).

Psichologas A. Bandura, sukūręs socialinio išmokimo teoriją, teigė, kad žmogus naujo elgesio gali išmokti ir be išorinio pastiprinimo, o stebėdamas kito žmogaus pavyzdį (modelį). Jis pabrėžė, kad tėvų vaidmuo formuojant naują vaiko elgesį yra labai svarbus, kadangi vaikas tapatinasi su jais ir siekia juos atkartoti. Vaikas yra nepajėgus įvertinti,

ar stebimas elgesys atitinka socialines normas ar ne, tad jis gali pasirinkti tiek tinkamą, tiek netinkamą elgesio modelį. „Socialinio mokymosi teorija leido biheavioristams padaryti išvadą, jog norint pakeisti elgesį, būtina išanalizuoti artimiausią žmogaus socialinį tinklą, nes žmogaus elgesį dažnai lemia ne viena aplinkybė ar atskiras elgesio modelis, o jų visų tarpusavio sąveika“ (Žukauskienė, 2012, 95).

Tėvai, išmanydami biheavioristinę teoriją, gali teigiamai kreipti vaiko elgesį. Susidūrus su tam tikromis elgesio problemomis, svarbu nepamiršti išanalizuoti vaiką supančią aplinką: galbūt nepriimtina vaiko elgesį lemia draugai, darželio auklėtoja, vyresni broliai ar seserys, o galbūt patys tėvai rodo netinkamą pavyzdį. Išanalizavus aplinką galima lengviau suprasti vaiko netinkamo elgesio priežastis ir jas keisti. Tėvai vaikų ugdyme tikslingai taikydami paskatinimus (pagyrimus, suteikdami papildomą dėmesį ir pan.), sudaro tinkamas sąlygas teigiamo modelio formavimuisi (tinkamas elgesys pasikartos ir ateityje).

Sociokultūrinę teoriją suformulavo rusų kilmės psichologas L. Vygotskis. Psichologas teigė, kad vaikai patys konstruoja žinias kurdami naujos informacijos vaizdinius, o ne atkartoja tai, kas jiems yra pateikiama. Taip pat mokant vaiką galima paspartinti jo raidą: tėvai ar kiti ugdytojai vaikui pateikia vis sudėtingesnes užduotis (už tas, kurias vaikas gali atlikti savarankiškai be niekieno pagalbos), taip paskatindami vaiką veikti aukštesniu lygiu. Tačiau, kad vaikas galėtų mokytis tam tikrų dalykų, jis „turi būti pasiekęs tam tikrą subrendimo lygį, pavyzdžiui, negalima lavinti vaiko logikos, kol jis dar nėra įvaldęs kalbos“ (šiuo teiginiu L. Vygotskis pritaria Piaget kognityvinei teorijai) (Žukauskienė, 2012, 100). Didelę įtaką vaiko mąstymui daro ir socialinė aplinka. Nuo to, kokioje socialinėje aplinkoje vaikas auga („raštingoje“ ar „neraštingoje“), priklauso, kokius pažintinius gebėjimus įgis. Ugdant vaiką socialiai „raštingoje“ aplinkoje, jo mąstymas vystysis sparčiau, įgyti įgūdžiai leis lengviau įsitvirtinti visuomenėje. L. Vygotskis, kalbėdamas apie protinę raidą, ypatingą vaidmenį skiria kalbai. Kalbą jis išskiria kaip pagrindinę priemonę, naudojamą skatinant vaiko pažintinius procesus, vaizduotę, mąstymą ir sąmoningą suvokimą.

Kriziniais periodais yra sunku bendrauti su vaikais, tačiau tėvai, suvokdami krizinių periodų pozityvią reikšmę asmenybės vystymuisi, lengviau gali priimti vaiko elgesį (krizinių periodų metu).

Asmenybės raidos periodais ypač svarbu, kad tėvai teigiamai reaguotų į vaiko poreikius bei jam padėtų. Psichologinių teorijų (psichoanalitinės, psichosocialinės, kognityvinės ir kt.) išmanymas ir suvokimas bei gebėjimas jas taikyti vaikų ugdymo kasdienėse situacijose tėvams leidžia suprasti tam tikras vaiko emocijas, elgesį, mąstymo ypatumas (tam tikrame amžiaus tarpsnyje), aplinkos įtaką bei pozityviai organizuoti vaikų ugdymą. Tikslingai vadovaudamiesi psichologinėmis teorijomis, tėvai jautriai, atvirai, be pykčio įsiklauso ir pažįsta savo vaiką, jam padeda (žr. 1 lentelę). Tėvų suteikta pagalba (raidos krizių metu) efektyviai prisideda prie sėkmingo vaiko raidos proceso.

1 lentelė. Vaiko raidos tarpiniai ir sritys

Vaiko amžius	Vaiko raidos sritys (fizinė, pažintinė, psichosocialinė raida) ir įgyti gebėjimai
0–1 mėnuo	<i>Fizinė raida:</i> vaikas sugeba mosuoti rankutėmis ir gali trumpam sugriebti žaislą; išsivystę skonio uoslės, klausos, judėjimo pojūčiai; išsivysčiusios vidurinės ir pailgosios smegenys. <i>Pažintinė raida:</i> stebi daiktą, kai jis yra regėjimo lauke. <i>Psichosocialinė raida:</i> veido mimika parodo susidomėjimą, skausmą, laimę ir pasibjaurėjimą.
1–4 mėnuo	<i>Fizinė raida:</i> gulėdamas ant pilvo geba pats pakelti galvutę ir apsisversti; bando siekti šalia esančių daiktų. <i>Pažintinė raida:</i> seka įdomų daiktą akimis; pradeda pažinti šeimos narius. <i>Psichosocialinė raida:</i> formuojasi subjektyvusis Aš; veido mimika išreiškia pyktį ir liūdesį; skiria kitų žmonių reiškiamas emocijas.
4–8 mėnuo	<i>Fizinė raida:</i> valgo ir miega reguliariai; gali valgyti kietą maistą; sulaukęs 7 mėnesių gali sėdėti savarankiškai bei pradeda ropoti. <i>Pažintinė raida:</i> pradeda mėgdžioti kitų žmonių veiksmus; skiria savo vardą ir jį reaguoja; skiria nepažįstamus žmones ir gali dėl to susierzinti; „čiauška“. <i>Psichosocialinė raida:</i> susiformuoja prierašumas; pamatęs svetimus žmones pajunta baime; jaučiasi saugus su svarbiausiu globėju; atsiranda veido išraiška, rodanti baime.
9–12 mėnuo	<i>Fizinė raida:</i> sulaukęs 9 mėnesių bando stotis, o sulaukęs 1 metų jau vaikšto pats; pats bando nusirengti; geba perimti daiktus iš vienos rankos į kitą bei parodo, kuria ranka patogiau ką nors daryti. <i>Pažintinė raida:</i> taria pirmuosius žodžius; naudoja priemones tikslui pasiekti; mokosi mėgdžiodamas; supranta daiktų pastovumą. <i>Psichosocialinė raida:</i> visiškai susiformuoja subjektyvusis „aš“; mėgina pelnyti kitų žmonių šypseną.
12–18 mėnuo	<i>Fizinė raida:</i> mergaičių geriau susiformuoja smulkioji motorika, berniukų – stambioji; vaikas išmoksta bėgioti; geba ridenti kamuolį suaugusiajam. <i>Pažintinė raida:</i> mėgdžioja du veiksmus; žodyną sudaro apie 50 žodžių. <i>Psichosocialinė raida:</i> jaučia mažesnę baime pamatęs svetimus žmones; silpnėja nerimas dėl išsiskyrimo.
18–24 mėnuo	<i>Fizinė raida:</i> pats valgo; atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės; užlipa ir nulipa laiptais. <i>Pažintinė raida:</i> vartoja žodžius; žaidžia vaidmenų žaidimus; žodyną sudaro daugiau kaip 300 žodžių. <i>Psichosocialinė raida:</i> pripažįsta save; atsiranda veido mimika, reiškianti pasididžiavimą, sumišimą ir gėdą.
2–4 metai	<i>Fizinė raida:</i> išlaiko pusiausvyrą stovėdamas ant vienos kojos; vaikšto pasistiebęs ant pirštų galų; tobulėja tiksli rankų veikla. <i>Pažintinė raida:</i> pradeda suprasti simbolius; žodyną sudaro 600 žodžių; skiria kūno paviršių (pvz., kietas, minkštas ir pan.); susiformuoja klausa ir kalba. <i>Psichosocialinė raida:</i> pradeda skirti „gera“ ir „bloga“; stabilizuojasi lyties suvokimas; žaidžiant pirmenybę teikia tos pačios lyties draugams; save apibūdina pagal dydį, lytį, amžių.
4–6 metai	<i>Fizinė raida:</i> proporcingai didėja svoris ir ūgis; turi būti išdygę visi (20) pieniniai dantukai; rašo, piešia, spardo ir gauda kamuolį. <i>Pažintinė raida:</i> žodyną sudaro 15 000 žodžių; perprantama gramatika, foneminis kalbos lygmuo; stabilizuojasi intelekto koeficiento rezultatai; svarbu lavinti vaiko savarankiškumo įgūdžius. <i>Psichosocialinė raida:</i> susiformuoja pastovi draugystė; asmens suvokimas.

Šaltinis: Sudaryta autorės pagal R. Juknevičienės „Pagrindiniai vaiko raidos tarpiniai“ (2012); S. Burvytė „Pirmosios klasės mokinių adaptacijos mokykloje pedagoginis koregavimas“ (2011); F. Riemann „Pagrindinės baimės formos“ (2004).

Vaiko raida labiausiai priklauso nuo artimiausios aplinkos – šeimos ir kitos artimos vaikui aplinkos žmonių pozityviosios tėvystės suvokimo, tad svarbu, kad:

- Tėvai ir kiti ugdytojai žinotų pozityviosios tėvystės bei pozityvaus ugdymo principus ir gebėtų jais vadovautis ugdydami vaikus.
- Tėvai ir kiti ugdytojai pasitikėtų savimi ir jaustųsi tvirtai bendraudami su savo vaikais ir kurdami pasitikėjimu grįstus tarpusavio santykius. Tėvams ir kitiems ugdytojams pasitikėjimo savimi suteikia turimos žinios ir nuolatinis mokymasis iš savo patirties bei keitimasis informacija su kitais tėvais.
- Remiantis turimomis žiniomis ir savo patirtimi bei tėvystės gebėjimais, svarbus pozityvus požiūris į vaiką net sudėtingiausiose gyvenimiškose situacijose.
- Tėvai ir kiti ugdytojai būtų pakantūs vaiko ugdymosi procesui ir suteiktų vaikui galimybę ugdytis išgyvenant įvairius potyrius ir pajaučiant natūralias savo elgesio pasekmes, nežalojant kitų ir savęs. Vaikas turi turėti galimybę pažintį jį supančią aplinką.
- Svarbu, kad tėvų turimos vaikų ugdymo žinios ir supratimas vaikų ugdymo klausimais būtų pagrįstos moksliniais tyrimais ir suteiktų galimybę šeimoje gerai jaustis kiekvienam šeimos nariui.

1.3. Ikimokyklinio amžiaus vaikų raidos sritys (fizinė, pažintinė, psichosocialinė)

Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdyme yra svarbu ne tik išmanyti psichologines teorijas, bet ir detalai žinoti raidos sritis. Psichologai (Žukauskienė, 2012) raidą skirsto į tris pagrindines sritis: fizinę, pažintinę ir psichosocialinę. **Fizinė raida** apima vaikų kūno augimą, smegenų vystymąsi, judėjimo įgūdžius. **Pažintinė raida** yra siejama su vaiko mąstymu, kalbėjimo įgūdžiais bei gebėjimu naujai išmoktus dalykus pritaikyti praktiškai. **Psichosocialinė** – su socialine sąveika bei emocijomis. Šios trys sritys skirtingais vaiko amžiaus tarpsniais leidžia vaikui tobulėti bei įgyti naujų gebėjimų.

Pasak psichologės R. Juknevičienės (2012), tėvai detalai išmanydami vaiko raidą tam tikrame amžiaus tarpsnyje, gali patikrinti, ar vaiko branda neatsilieka ir vaikas vystosi normaliai. Kiekvieno vaiko raida individuali, tad lyginant vaiko individualią raidą su bendrai nustatytais raidos dėsniniais reikia vertinti kritiškai. Pavyzdžiui, jei vaikas 12 mėnesių dar nevaikšto savarankiškai, tai dar nereiškia, kad tai raidos sutrikimas, tačiau jei to dar negeba daryti 14 mėnesių vaikas – tėvams reiktų pasikonsultuoti su specialistais. Taip pat raidos išmanymas suteikia tėvams galimybę tikslingai prisidėti prie vaiko gebėjimų ugdymo. Išmanydami fizinę raidą jie gali sukurti palankią aplinką vaiko fizinėms galioms ugdytis (žinodami, kad 12–18 mėnesių vaikas geba ridenti kamuolių – gali užsiimti su juo šia veikla; suvokdami, jog 4–6 metų vaikas ypač judrus – gali jį nukreipti tinkama linkme užrašdami į sportinius užsiėmimus ar patys su vaiku žaisdami aktyviuosius žaidimus). Pasak S. Burvytės (2012), pažintinės raidos išmanymas leidžia tėvams suvokti informacijos priėmimo per potyrius svarbą. Tėvai, sudarydami sąlygas

vaikui patirti kuo daugiau įvairių potyrių per jutimus, regą, klausą, uosnę, skonį, lavina jo mąstymą, kalbą bei atmintį. Tėvai, išmanydami psichosocialinę sritį geriau supras bei gebės priimti vaikų reiškiamas emocijas tam tikrame amžiaus tarpsnyje, padės vaikams užmegzti teigiamus santykius su socialine aplinka.

Apibendrinant galima teigti, jog kiekviename amžiaus tarpsnyje vaiko raidos sričių išmanymas suteikia tėvams galimybę pozityviai prisidėti prie vaiko raidos vystymosi (jie sudaro sąlygas vaikams išsiugdyti savarankiškam gyvenimui būtinus įgūdžius) bei tikslingai pakreipti ugdymo procesą reikiama linkme (ugdymo procesą orientuoti į atitinkamais amžiaus tarpsniais besivystančius tam tikrus gebėjimus). Nors ir yra išskiriamos trys raidos sritys (fizinė, pažintinė, psichosocialinė), tačiau ugdymo procese jas reikėtų skatinti kaip vientisą visumą, tolygiai paskirstant dėmesį visoms sritims.

2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo pozityviosios tėvystės kontekste tyrimo metodologija

2.2.1. Tyrimo metodika ir organizavimas

Tyrimo objektas – ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymas.

Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymą pozityviosios tėvystės kontekste.

Tyrimo metodai:

Duomenų rinkimo metodas: anketinė apklausa. Anketinės apklausos metodas pasirinktas dėl apklausos atlikimo paprastumo bei galimybės greitai surinkti daug duomenų. Anketinė apklausa vykdyta kiekvienam tiriamajam individualiai pateikiant spausdintą 5 klausimų klausimyną.

Duomenų analizės metodai: aprašomoji statistinė duomenų analizė. Statistiniam tyrimo duomenų apdorojimui naudojama kompiuterinė programa SPSS 21 (angl. *Statistical Package for the Social Sciences*). Programa buvo apskaičiuojami procentiniai pasiskirstymai, ieškomi statistiškai reikšmingi ryšiai tarp atskirų tiriamųjų veiksmų naudojant chi kvadrato nepriklausomumo kriterijų bei koreliaciją. Anketinėje apklausoje pateikti uždarojo ir atvirojo tipo klausimai. Atsakymai į klausimus analizuojami taikant turinio (angl. *content*) analizės metodą.

Tyrimo eiga

Tyrimas vyko 2016 m. vasario 17 d. – kovo 10 d. Vilniaus miesto lopšelyje-darželyje „O“ (toliau – I. / d. „X“). Tyrimo vieta pasirinkta institucija, su kuria yra bendradarbiaujama jau 5 metus, vykdant tėvų ir pedagogų švietimą vaikų ugdymo klausimais pozityviosios tėvystės kontekste. Ikimokyklinės ugdymo institucijos direktorė bei pavaduotoja ugdymui pastebėjo, kad įstaigos pedagogams bei vaikų tėveliams reika-

linga pagalba ugdomant vaikus, nes šių dienų vaikai yra kitokie ir tie metodai, kuriais mes buvome ugdomi, šių dienų vaikams netinka ir jie neskatina visapusiškos vaiko asmenybės ugdymosi. Tiek direktorė, tiek pavaduotoja ugdymui teigė, jog šioje srityje tėvams reikalinga papildoma socialinio pedagogo pagalba siekiant supažinti tėvus su pozityviais vaikų ugdymo metodais. Tad pirmiausia buvo siekiama pažinti vaikų tėvus bei iširti jų požiūrį į save bei į savo vaikus, todėl tėvams buvo išdalytos anketos, kurias jie pildė anonimiškai. Anketos tėvams buvo pateiktos susirinkimų metu. Iš viso buvo pateikta 130 anketų, sugrįžo 110.

Tyrimo duomenys buvo analizuojami atliekant duomenų analizę taikant aprašomąją statistinę bei turinio analizės metodus.

Tyrimo priemonės. Remiantis mokslinės literatūros analize sudaryta anketinės apklausos priemonė – klausimynas. Anketa sudaryta iš 5 klausimų: 3 uždarytųjų ir 2 atvirųjų. Atsakydami į uždaruosius klausimus tiriamieji turėjo pasirinkti vieną jiems labiausiai tinkamą atsakymo variantą. Neradus nė vieno tinkamo atsakymo varianto, savo nuomonę galima buvo išsakyti nuoroje „Kita“. Pirmasis atvirasis klausimas buvo skirtas sužinoti, kaip tėvai suvokia pozityviosios tėvystės sąvoką. Antrasis klausimas buvos skirtas tėvų požiūriui į save kaip į savo vaiko tėvus atskleisti bei sužinoti, kokiais tėvais jie save laiko. Trečiuoju klausimu buvo siekiama sužinoti tėvų požiūrį į savo vaiką, kaip jie gali apibūdinti savo vaiką. Ketvirtuoju klausimu buvo siekiama sužinoti, kokį savo vaiko elgesį tėvai toleruoja. Penktuoju klausimus buvo siekiama sužinoti, iš kur tėvai semiasi patirties vaikų ugdymo klausimais. Anketos pabaigoje pateikiami klausimai skirti tiriamųjų lyčiai, amžiui ir išsilavinimui sužinoti.

Tyrimo imtis: šio tyrimo generalinė aibė yra 146 tėvai (darželio direktorės pateiktais duomenimis). Esant patikimumo tikimybei 0,954, leidžiamas paklaidos dydis yra 0,05. Tyrimo imtis apskaičiuota pagal Paniotto imties formulę (Valackienė, 2004), kuri parodė, kad reikalingas tiriamųjų skaičius yra $n = 107$. Atsižvelgiant į tai, kad atliekant tyrimą buvo apklausta 110 respondentų, darytina išvada, kad imtis yra reprezentatyvi ir atspindi l. / d. „X“ tėvų auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus pozityviosios tėvystės suvokimą.

Tiriamųjų charakteristika. Tiriamieji – tėvai, auginantys ikimokyklinio amžiaus vaikus. Respondentų demografiniai parametrai (lytis, amžius, išsilavinimas) pasiskirstė taip: apklausoje dalyvavo 70 proc. moterų, 30 proc. vyrų. Didžioji dalis respondentų priklausė nuo 31 iki 35 metų (37 proc.) amžiaus grupei. Kiek mažiau buvo 26–30 (26 proc.) ir 36–40 (22 proc.) amžiaus grupėms priklausančių tiriamųjų ir vos vienas iki 25 metų amžiaus grupei priklausantis tiriamasis. Vienas respondentas informacijos apie savo amžių nepateikė. Apklausoje daugiausia dalyvavo aukštąjį išsilavinimą turinčių tiriamųjų: 65 proc. – aukštąjį universitetinį ir 28 proc. – aukštąjį neuniversitetinį. Ir tik mažoji dalis (7 proc.) – vidurinį išsilavinimą.

2.2.2. Ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdymo pozityvios tėvystės kontekste tyrimo rezultatų analizė

Ugdymo procese ypač svarbu, jog tėvai gerai žinotų savo turimą patirtį bei sąsajas su turimomis vaikų ugdymo nuostatomis. Pasitikintys savimi tėvai žino savo kaip tėvų stipriuosius charakterio bruožus ir tai, kas gali trukdyti užtikrinti vaikų visapusiškai raidai reikalingą aplinką bei tolesnius vaikų ugdymo tikslus, kurių valingai siekia kasdienėse vaikų ugdymo situacijose.

Tyrimu buvo siekiama iširti, kaip tėvai supranta sąvoką „pozityvioji tėvystė“. Gauti atsakymai buvo analizuojami remiantis turinio (angl. *content*) analizės metodu, jungiant respondentų atsakymus į dvylika kategorijų (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Tiriamųjų pozityviosios tėvystės suvokimą atspindintys apibrėžimai

Kategorijos	Tiriamųjų skaičius	Autentiški tiriamųjų pasisakymai
Netaikyti bausmių	22	„Auklėjimas be bausmių, tinkamo vaiko elgesio skatinimas...“ „Tai toks auklėjimo būdas, kada tėvai vaiką ne bausmėmis auklėja, o skatina vaiką tinkamu elgesiu.“ „Kai vaikas skatinamas gerai elgtis, o ne baudžiamas už netinkamą elgesį.“ „Tai auklėjimo modelis. Pirmenybė yra teikiama ne bausmėms už netinkamą elgesį, o skatinamą tinkamą vaiko elgesį.“
Pozityvus konfliktų sprendimas	5	„Kai tėvai, išklisus konfliktui situaciją sprendžia kalbėdamiesi su vaiku.“ „Kai konfliktines situacijas geba spręsti nežeidžiant vaikų orumo, savivertės, savigarbos.“ „Teigiama, be konfliktų, gebant juos spręsti.“
Gerai santykiai tarp tėvų ir vaikų	4	„Draugiški santykiai šeimoje.“ „Gerai santykiai tarp vaikų ir tėvų.“ „Kai vaiko ir šeimos ryšys ir santykiai yra geri, tarpusavyje suderinami: pasirinkimo galimybe, laisve, bendravime su aplinkiniais.“
Bendradarbiavimas su vaikais	9	„Daug kalbasi, bendrauja, vaikui padarius klaidą – nemoralizuoja, o pasiklaba apie tai.“ „Tėvai mokantys atvirai bendrauti ir rasti bendrą kalbą su vaikais.“ „Suprantu kaip tėvystę vaiką auginant ir auklėjant ne diržu ar grasinimais, o klabantis, bendraujant su vaiku.“
Supratinga tėvystė	3	„Kai tėvai moka suprasti savo vaiką.“ „Supratinga tėvystė.“ „Atliepti vaiko poreikius, suprasti jo jausmus.“
Tėvystė skatinanti augti	3	„Leisti vaikui augti.“ „Atsižvelgianti į vaiko interesus ir padedanti augti tėvystė.“ „Pozityvi tėvystė“ – tai tėvų „augimas“ kartu su savo vaiku, išmokimas naujų bendravimo būdų, stereotipų laužymas.“
Atsakinga tėvystė	4	„Kai savo vaiką auklėji atsakingai.“ „Tai tėvystė grįsta atsakingu auklėjimu.“ „Atsakingas tėvas ir mama.“

Kategorijos	Tiriamųjų skaičius	Autentiški tiriamųjų pasisakymai
Pozityvus vaikų ugdymas	9	„Tėvystė taikant pozityvų ugdymą.“ „Tai tėvystė, paremta pozityviu auklėjimu, pozityviomis mintimis ir emocijomis.“ „Pozityvus vaiko auklėjimas, neužgožiant jo asmenybės, neprimetant savo nuomonės, neduodantis pagrindo formuoti kompleksams.“
Teigiamas tėvų pavyzdys.	2	„Vaiko auklėjimas asmeniniais teigiamais pavyzdžiais.“ „Auginti vaiką rodant savo teigiamą pavyzdį.“
Vaiko pagyrimas	4	„Kai leidžiame vaikams siekti savo tikslų neskriaudžiant kitų ir savęs; kai vaikas yra pagiriamas už gerus darbus, o ne su visa jėga kovojama prieš netinkamą vaiko elgesį.“ „Teigiamai pagirti vaiką.“ „Kai pagiri vaiką jį ugdydamas.“
Laiminga tėvystė	4	„Kai laimingi ir tėvai, ir vaikai.“ „Laimingą tėvystę, nors ir susiduriant su vaiko ugdymo sunkumais, bandant jas spręsti pozityviai, be neigiamų emocijų.“ „Ir vaikas, ir tėvai, ir aplinkiniai yra laimingi.“
Nežino, kas tai yra	41	„Neteko girdėti tokios sąvokos.“ „Nesuprantu.“ „Tokios sąvokos nežinau.“

Kaip matyti iš duomenų analizės, penktadalis tėvų ($N = 22$) pozityviają tėvystę supranta kaip auklėjimo būdą netaikant bausmių, o skatinant tinkamą vaiko elgesį. Taip pat dalis tiriamųjų supranta kaip tėvystę taikant pozityvų vaiko ugdymą ($N = 9$) ar kaip vaikų auklėjimą, grįstą bendravimu ($N = 9$). Daug mažiau supranta kaip gebėjimą pozityviai spręsti konfliktines situacijas ($N = 5$), kaip gerus santykius tarp tėvų ir vaikų ($N = 4$), kaip atsakingą tėvystę ($N = 4$), kaip laimingą tėvystę ($N = 4$), kaip vaiko ugdymą, grįstą pagyrimu ($N = 4$), supratingą tėvystę ($N = 3$), tėvystę skatinančią augti ($N = 3$) ar kaip vaiko auklėjimą, grįstą teigiamu pavyzdžiu ($N = 2$). Tačiau daugiau nei trečdalis tėvų ($N = 41$) šios sąvokos nežino, nesupranta, negeba įvardyti. Tad galima daryti prielaidą, jog tėvai, neturintys supratimo, kas yra pozityvioji tėvystė, negeba jos taikyti ir vaikų ugdyme.

Tyrimu buvo siekta išanalizuoti ne tik tai, kaip tėvai save įsivertina kaip tėvus savo vaikams, bet ir kaip jie apibūdina savo vaiką.

Daugelis tiriamųjų savo vaiką įvardija kaip sunkų (20 proc.), paklusnų (19 proc.) ir laimingą (17 proc.). Kiek mažiau – kaip vaiką, sugebantį laikytis taisyklių (12 proc.), savarankišką (9 proc.), pasitikintį savimi (8 proc.), laužantį taisykles (8 proc.). Taip pat nedidelė dalis (1 proc.) tiriamųjų teigia, jog vaikas yra geras, bet aplinkiniai blogai elgiasi su juo (žr. 2 pav.).

2 pav. Tėvų požiūris į savo vaiką

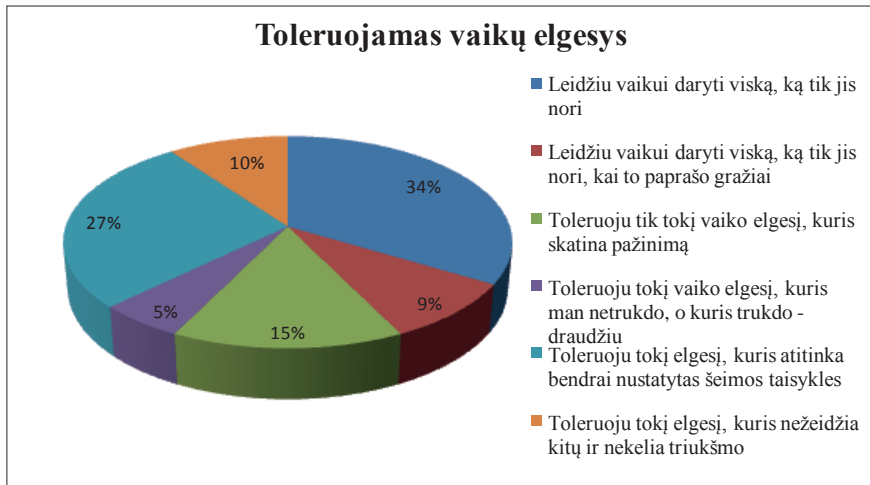
Daugiausia tiriamųjų teigia, kad jų vaikas yra sunkus, tad galime daryti prielaidą, kad tėvams yra sunku išbūti šalia vaiko ir jie vaikui nuolat pasako apie tai, ką jis padaro blogai, šitaip vaikas gauna tėvų dėmesį, kai elgiasi prastai. Vadinasi, nesąmoningai tėvai pastebi vaiką tik tada, kai jis elgiasi netinkamai, skirdami vaikui dėmesį už netinkamą elgesį, sudaro sąlygas jam pasijusti reikšmingam, o nepastebėdami, ką jis padaro gerai, atima iš vaiko galimybę būti pastebėtam už pozityvų elgesį. Nemaža dalis tėvų išskiria, kad jų vaikas yra paklusnus. Galima daryti prielaidą, kad įvestos taisyklės sudarė sąlygas vaikui išsiugdyti paklusnumą. Tik tėvų paklusnumo supratimas labai skirtingas, tad paklusnūs vaikai gali būti ir tie, kurie visiškai pasiduoda tėvų taisyklėms, kurios slopina vaiko asmenybės ugdymąsi, ir tie, kurie laikydami taisyklių sužino ribas, kur reikalinga besąlygiškai paklusti, o kur galima laisvai veikti ir užsiimti kūrybą ir kur reikia keisti netinkamą savo elgesį į tinkamą, kad patenkintų savo poreikius. Šeimos yra labai skirtingos ir vaikų paklusnumą suvokia skirtingai. Kiek mažesnė dalis tėvų savo vaikus vadina laimingais, o laimingas gali būti visapusiškas vaikas: fiziškai stiprus, emociškai „raštingas“, socialus, protingas ir pasižymintis harmoningais charakterio bruožais bei siekiantis kūrybinės veiklos.

Didesnė dalis tėvelių savo vaikuose pastebi tai, kad jie moka laikytis taisyklių, ir mažesnė dalis tėvelių pabrėžia, išskeldami į pirmą vieną negatyvų požiūrį į vaiką, neigiamą vaikų charakterio bruožą, kad jie nemoka laikytis taisyklių.

Taip pat nedidelė dalis tėvų pastebi, kad jų vaikas pasitiki savimi ir yra savarankiškas. Šie tėveliai, pastebėdami savo vaikuose šias savybes, juos paskatina siekti savarankiškumo, o tai leidžia įgyti pasitikėjimo savimi, ir atvirksčiai.

Ir tik vienas tiriamasis teigia, jog vaikas yra geras, bet aplinkiniai blogai elgiasi su juo, šitaip atimdamas vaikui galimybę prisiimti atsakomybę už savo elgesį, bet permesdamas atsakomybę už vaiko elgesį aplinkiniams.

Buvo pastebėtas statistiškai patikimas rezultatas tarp to, kaip tėvai apibūdina savo vaiką, ir tarp toleruojamo vaiko elgesio ($p = 0,02 < 0,05$).

3 pav. Toleruojamas vaiko elgesys

Išanalizavus tyrimo duomenis išryškėjo du tendencingi ir kartu vienas kitam priešingi atsakymai: vieni tėvai teigia, kad jie leidžia vaikui daryti viską, ką tik jis nori (34 proc.), o kiti – jog toleruoja tik tokį vaiko elgesį, kuris atitinka bendrai nustatytas šeimos taisykles (27 proc.). Tėvų apsisprendimas leisti vaikui daryti viską, ką tik jis nori, nėra visiškai teisingas. Pasak J. Rimkienės ir N. Liobikienės (2012), tėvai turėtų nustatyti vaikams elgesio taisykles ir ribas, nes tai leidžia vaikui jaustis saugiam. Taip pat nemaža dalis respondentų (15 proc.) toleruoja tokį vaiko elgesį, kuris skatina pažinimą, nežeidžia kitų (10 proc.) (žr. 3 pav.), bet palyginti tai nėra didelis procentas. Tik kuriantis ir siekiantis pažinti supantį pasaulį saugiais būdais, nežalodamas savęs ir kitų žmogus jaučiasi laimingas ir to mokosi nuo pat gimimo. Jeigu tėvai nesuteikia vaikams tokios galimybės – patirti pažinimo sėkmę ir džiaugsmą, – vaikai ir neįgyja potyrio, kuris būtų jų vidiniu pažinimo motyvu, skatinančiu nuolat mokytis naujų dalykų.

Išvados

1. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad tėvų turimos žinios apie vaikų amžiaus tarpsnių raidos sritis ir gebėjimas atpažinti problemines situacijas bei tinkamai parinkti vaikų ugdymo metodus suteikia pasitikėjimo savimi ir leidžia tėvams pasijusti gerais tėvais ir priimti tinkamus sprendimus probleminėse vaikų ugdymo situacijose. Pozityviosios tėvystės dėsnį suvokimas suteikia tėvams galimybę pozityviai prisidėti prie

vaiko raidos vystymosi (jie sudaro sąlygas vaikams išsiugdyti savarankiškam gyvenimui būtinus įgūdžius) bei tikslingai pakreipti ugdymo procesą reikiama linkme (ugdymo procesą orientuoti į amžiaus tarpsniuose besivystančius tam tikrus gebėjimus). Nors ir yra išskiriamos trys raidos sritys (fizinė, pažintinė, psichosocialinė), tačiau ugdymo procese jas reikėtų skatinti kaip vientisą visumą, tolygiai paskirstant dėmesį visoms sritims.

2. Tyrimo metu buvo svarbu sužinoti, kaip tėvai supranta sąvoką „pozityvioji tėvystė“. Į šį klausimą sugebėjo atsakyti tik dalis respondentų ($N = 59$) ir didžioji dalis atsakiusiųjų ($N = 22$) pozityviają tėvystę supranta kaip auklėjimo būdą netaikant bausmių, o skatinant tinkamą vaiko elgesį. Tačiau daugiau nei trečdalis tėvų ($N = 41$) šios sąvokos nežinojo, nesuprato, negebėjo įvardyti. Tad galima daryti prielaidą, jog tėvai, neturintys supratimo, kas yra pozityvioji tėvystė, negeba jos taikyti ir vaikų ugdyme.

3. Apibendrinus tyrimų rezultatus išryškėjo tiriamųjų principinės nuostatos į vaiką, kurios atsiskleidė per tiriamųjų savo vaiko suvokimą. Daugelis tiriamųjų savo vaiką įvardija kaip sunkų (20 proc.), paklusnų (19 proc.) ir laimingą (17 proc.). Kiek mažiau – kaip vaiką, sugebančią laikytis taisyklių (12 proc.), savarankišką (9 proc.), pasitikintį savimi (8 proc.), laužantį taisykles (8 proc.). Taip pat nedidelė dalis (1 proc.) respondentų teigia, jog vaikas yra geras, bet aplinkiniai blogai elgiasi su juo.

4. Taip pat buvo pastebėtas statistiškai patikimas rezultatas tarp to, kaip tėvai apibūdina savo vaiką, ir tarp toleruojamo vaiko elgesio ($p = 0,02 < 0,05$). Daugelis tėvų savo vaikui leidžia daryti viską, ką tik jis nori (34 proc.).

Literatūra

- Bitinas, B. (2004). *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta, 2006.
- Bitinas, B. (2006). *Hodegetika: auklėjimo teorija ir technologija*. Vilnius: Kronta, 2004.
- Burvytė, S. (2011). *Pirmosios klasės mokinių adaptacijos mokykloje pedagoginis koregavimas: Daktaro disertacija: Socialiniai mokslai, edukologija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Burvytė, S. (2012). Socio-pedagogical work with Lithuanian children adapting to school Preventative and corrective measures. *Journal of Social Policy and Social Work in Transition*, 3(1), 50–73.
- Burvytė, S. (2013). Šeimos ir ikimokyklinių ugdymo institucijų bendradarbiavimas: pozityviosios tėvystės skatinimo aspektas. *Socialinis ugdymas*, 35(3), 122–136.
- Burvytė, S. (2013). Vaikų amžiaus tarpsnių krizės. *ikimokyklinis.lt: Pažinkime vaikystę*. Prieiga per internetą: <http://www.ikimokyklinis.lt/straipsnis/16106>.
- Burvytė, S. ir Ralys, K. (2012). Vaikystės amžiaus tarpsnio iššūkiai ugdytojams = Challenges to childhood educators. *Socialinis Ugdymas: Mokslo Darbai*, 19(30), 30–41. Prieiga per internetą: [file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/My%20Documents/Downloads/socialinis%20ugdymas%2030%20\(1\).pdf](file:///C:/Documents%20and%20Settings/user/My%20Documents/Downloads/socialinis%20ugdymas%2030%20(1).pdf).

- Burvytė, S., Ralys, K. ir Ilgūnienė, R. (2012). *Ugdymo šiuolaikinėje šeimoje konceptas: Mokslo studija*. Vilnius: Edukologija.
- Coste, B. (2009). *Positive psychology theory and positive parenting*. Preiga per internetą: <http://www.positive-parenting-ally.com/psychology-theory.html>.
- Council of Europe. (2008). *Fizinių bausmių vaikams uždraudimas: Klausimai ir atsakymai*. Prieiga per internetą: <http://www.coe.int/t/dg3/children/corporalpunishment/pdf/LithuanianQuestionAnswers.pdf>.
- Dreikurs, R. ir Soltz, V. *Laimingi vaikai: Iššūkis tėvams*. Vilnius: Vaga.
- Durran, J. (2012). *Stiprių santykių tarp tėvų ir vaikų kūrimo vadovas: teigiamas vaiko teisių nuostatomis pagrįstas požiūris*. Vilnius: VŠĮ „Gelbėkit vaikus“. Prieiga per internetą: http://www.pozityvitevyste.lt/skyrelyje_„Rekomenduojame_paskaityti“.
- Faber, A. ir Mazlish, E. (2012). *Kaip kalbėti su vaikais, kad jie klausytų ir kaip klausyti, kad vaikai kalbėtų*. Vilnius: Vaga.
- Global initiative to end all corporal punishment of children and save the children Sweden. (n. d.). *Interview with the author: Joan E. Durrant, Ph. D.* Prieiga per internetą: <http://seap.savethechildren.se>.
- Juknevičienė, R. (2012). *Pagrindiniai vaiko raidos tarpsniai*. Prieiga per internetą: <http://www.rasa-juknevicene.lt/1/post/2012/08/pagrindiniai-vaiko-raidos-tarpsniai.html>.
- Karmaza E., Grigutyte N., Karmazė E. G. (2007). *Smurtas mokykloje: prevencija ir pagalba*. Vilnius: Sapnų sala.
- Kendra Cherry. (2011). *Parenting styles: What they are and why they matter*. Prieiga per internetą: <http://psychology.about.com/od/developmentalpsychology/a/parenting-style.htm>.
- Lesinskienė, S. ir Karalienė, V. (2008). *Emocinės raidos įtaka tolimesniam vaiko asmenybės vystymuisi: Metodinės rekomendacijos pedagoginių psichologinių tarnybų specialistams, ikimokyklinio ugdymo pedagogams, tėvams*. Vilnius. Prieiga per internetą: <http://portalas.emokykla.lt/Documents/Metodiniai%20leidiniai/SPPC/emocines.pdf>.
- Lietuvių kalbos institutas. (2011–2013). *Lietuvių kalbos žodynas*. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/startas.htm>.
- Lietuvos Respublikos Seimas. (2009). *Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas* (2009 m. balandžio 30 d. įstatymas Nr. XI–242). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.343430>.
- Lietuvos Respublikos Seimas. *Valstybinė šeimos politikos koncepcija* (2008 m. birželio 3 d. nutarimas Nr. X–1569). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=5477&p_d=78014&p_k=1.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija. (2002). Dėl socialinio pedagogo kvalifikacinių reikalavimų ir pareiginių instrukcijų patvirtinimo (2001 m. gruodžio 14 d. įsakymas Nr. 1667). *Valstybės žinios*, 24–896.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2012). *Įpareigojimo išklausti bendravimo su vaikais tobulinimo kursų vykdymo tvarkos aprašas* (2012 m. gruodžio 12 d. nutarimas Nr. 1517). Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.496CD3CF3111>.

- Liobikienė, N. (2009). Sistemine pozityvios tėvystės raiškos ir ugdymo perspektyva. *Socialinis darbas: patirtis ir etodai*, 4(2), 108–110. Prieiga per internetą: http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:J.04~2009~ISSN_2029-0470.N_4_2.PG_107-123/DS.002.0.01.ARTIC.
- McLeod, S. A. (2007, 2014). Lev Vygotsky. *Simply Psychology*. Prieiga per internetą: <http://www.simplypsychology.org/vygotsky.html>.
- Mikro ir makroaplinkos įtaka pozityvios tėvystės raiškai: geroji praktika, tarptautinė patirtis*. (2008). Tarptautinė konferencija skirta pozityviai tėvystei, Vilnius, 2008, lapkričio 20–21 d. Prieiga per internetą: <http://www.socmin.lt/lt/naujienos/pranesimai-spaudai/archive/p1990/vilniuje-vyks-tarptautine-bhf1.html>.
- Miškinis, K. (2003). *Šeima žmogaus gyvenime*. Kaunas: Aušra.
- Pickering, J. A. ir Sanders, M. R. (2015). The Triple P-Positive Parenting Program. *Family Matters*, 96(53). Prieiga per internetą: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=f5h&AN=103614613&site=ehost-live>.
- Pozityvaus auklėjimo konsultantų asociacija (PAKA). (2016). *STEP: Sisteminis efektyvaus auklėjimo įgūdžių lavinimas*. Prieiga per internetą: <http://www.stepgrupes.lt/step-programa/step-idejos/>.
- Pro Coaching. (n. d.). *Dr. Thomas Gordon Pozityvios Tėvystės įgūdžių lavinimo programa (Parent Effectiveness Training – P.E.T.)*. Prieiga per internetą: <http://www.procoaching.eu/node/50>.
- Riemann, F. (2010). *Pagrindinės baimės formos*. Vilnius: Alma littera.
- Rimkienė, J. ir Liobikienė, N. (2012). *Gebėjimai socialinio darbo praktikoje (tėvystės ir vaikų socialinių gebėjimų lavinimas)*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
- Sanders, M. R. (2010). *Taking parenting programmes that work community wide*. Parenting and Family Support Centre, The University of Queensland, University of Manchester and Glasgow Caledonian University. Prieiga per internetą: <http://www.parentingresearch.org.uk/Documents/Sanders%20Seminar%20Presentation.pdf>.
- Uzdila, J. V. (2001). *Lietuvių šeimotyra: Kritinė familistinė XX a. panorama*. Vilnius: Lietuvos mokslas.
- Valackienė A. (2004). *Sociologinis tyrimas: Vadovėlis*. Kaunas: Technologija, 113.
- VšĮ „Šeimų universitetas“. *Šeimų universitetas*. Prieiga per internetą: <http://www.seimu.lt/index.php/apie-mus/apie-seimu-universiteta/26>.
- Žukauskienė, R. (2012). *Raidos psichologija: integruotas požiūris*. Vilnius: Margi raštai.

Positive Parenthood Perception of Parents Raising Pre-school Children

Sigita Burvytė

Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Social Education, Head of the Department of Social Education, Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, sigita.burvyte@leu.lt

---

Summary

The article presents the analysis of scientific literature and insights of researchers into the topic of positive parenthood perception of parents raising pre-school children. The topic of positive parenthood is widely discussed in scientific literature of foreign countries (Coste, 2009; Sanders, 2010; Durran, 2010; Faber and Mazlish, 2012; Dreikurs and Solts, 2012; and others). The presented research was conducted in the nursery school 'O' (hereinafter n/s X) in Vilnius City on 17 February – 10 March 2016. It involved 110 parents raising children of pre-school age, who completed a questionnaire survey. For their research, the researchers selected an institution that they had cooperated with for five years implementing teacher and parent education in the context of positive parenthood. The analysis of research findings revealed the perception of 'positive parenthood' of parents raising pre-school children. Summarising the research findings, principled provisions of the research participants towards children were highlighted that were manifested through parents' perception of own children. The greater part of the research participants referred to their child as a difficult child (20 %), an obedient child (19 %) and a happy child (17 %). Moreover, a statistically reliable result was determined between the way parents described their children and the tolerated behaviour of children. The research data revealed that the majority of parents gained their knowledge and experience about children education from the experience of their own parents and searched for information independently, and only a small part of parents addressed specialists (psychologists, social pedagogues and others).

Keywords: *child of pre-school age, positive parenthood, education, parents and other educators, children, family.*

Įteikta / Received 2016-11-14
Priimta / Accepted 2016-11-20